

# Open brief aan mevrouw ONKELINX, Minister van Justitie

JULIAAN VAN ACKER

## REDACTIONELE INLEIDING

Als forumtekst wordt hieronder een "open brief" opgenomen van Prof. em. dr. Juliaan Van Acker waarin hij kritiek levert op het beleid inzake de jeugdbescherming en dit naar aanleiding van de veranderingen die op het getouw staan. De auteur werkte in ons land geruime tijd in de bijzondere jeugdzorg en was een aantal jaren directeur van een gesloten instelling voor delinquente meisjes. Vervolgens was hij hoogleraar gedrags- en opvoedingsproblemen aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Vanuit deze functie leidde hij een aantal projecten van intensieve en multimethodische behandeling van jonge recidiverende delinquenten in enkele steden. Eerder was hij adolescentenpsycholoog aan de Vrije Universiteit Amsterdam en directeur bij de Helddringstichtingen in Zetten.

Het forum heeft onder meer tot doel om dynamiek te brengen in het maatschappelijk en wetenschappelijk debat over een aantal actuele topics. Eventuele reacties op volgende confronterende "open brief" worden opgenomen in nr. 1 van 2005. Dit nummer is trouwens volledig gewijd aan de hervorming van de jeugdbescherming.

\* \* \*

Mevrouw de Minister,

Naar aanleiding van het Voorontwerp van Wet tot Wijziging van de Wetgeving betreffende de Jeugdbescherming heb ik de eer U mijn punten van zorg kenbaar te maken. De afgelopen dertig jaar heb ik meer dan 1000 ernstig gedragsgestoorde en criminele jongeren in behandeling gehad en ik ben er zeker van dat met de nieuwe wetsvoorstellen het lastige probleem van de jeugdcriminaliteit in onze samenleving er niet op zal verbeteren. Nadat ik zeven jaar voor Uw ministerie heb gewerkt, onder andere als directeur van een rijksinrichting, ben ik vertrokken naar Nederland omdat mij daar betere mogelijkheden werden geboden om mijn ideeën te realiseren.

U wilt de bestaande wet aanpassen omdat vanuit de samenleving druk wordt uitgeoefend om een efficiënter beleid inzake de jeugdcriminaliteit te voeren. Een hardere aanpak, verlaging van de leeftijdsgrens voor toepassing van het volwassenenstrafrecht, de ouders verplichten een opvoedcursus te volgen zijn vaak gehoorde en ook wel begrijpelijke kreten. In het wetsvoorstel wordt daar gehoor aan gegeven. De vraag is of hiermee een efficiënter beleid mogelijk zal worden en of de samenleving veiliger zal worden.

In 1965 kwam een nieuwe wet op de jeugdbescherming tot stand. Toentertijd werd die wet als modern en vooruitstrevend gezien. Helaas is vanaf dat moment het almaar erger geworden met de jeugdcriminaliteit in België. Ik hou mijn hart vast voor de gevolgen van de door u geplande nieuwe wet. Niet dat er een rechtstreeks causaal verband is

tussen de wetgeving en de jeugdcriminaliteit, maar dat de wet een belemmering vormt voor goede ontwikkelingen. Daar wil ik in deze brief verder op ingaan.

Alhoewel ik hulpverlener ben, vind ik ook dat de veiligheid van de burgers de eerste prioriteit moet zijn bij de aanpak van gewelddadige en recidiverende jonge delinquenten. Zal de veiligheid verhoogd worden met een harde aanpak? De eerste vragen die beantwoord moeten worden is wat met een harde aanpak wordt bedoeld en voor welke jongeren dit is bestemd. In uw voorstel gaat het om 'uithandengeving' van delinquenten, ouder dan 16 jaar, die vervolgd moeten worden voor de gewone rechtbank voor volwassenden. Die jongeren worden dan ofwel geplaatst in het gesloten federaal centrum of ze worden gestuurd naar het klassiek penitentiair stelsel. Het gaat om jongeren die gewelddadig zijn en bij wie andere methoden niet hebben geholpen. Ik heb hierbij de volgende opmerkingen:

(1) In het gesloten federaal centrum kunnen slechts enkele tientallen jongeren worden geplaatst. Hoeveel jonge criminelen boven de 16 jaar beantwoordden aan de criteria voor uithandengeving? Ik schat dat er in België minstens 1000 zijn. Weet de burger dat één jongen in de jeugdgevangenis meer dan € 7000 per maand kost? Duizend jongens kosten dan op jaarbasis minstens 84 miljoen euro. Is dit bedrag beschikbaar?

Een collega van U lanceerde drie jaar geleden een plan om de agressie in scholen aan te pakken. De directies van zwarte scholen zouden een cursus krijgen in de aanpak van geweld op scholen. Uiteindelijk bleek dat het geld dat hiervoor beschikbaar werd gesteld net voldoende was om een pas afgestudeerd psycholoog daarvoor te benoemen. Een broekventje van 22 jaar dat nog nooit een gewelddadige jongen van dichtbij had gezien moest eventjes uitleggen aan ervaren leerkrachten hoe het moest. Belgische politici zijn erg goed in het lanceren van prachtige plannen, maar als puntje bij paaltje komt is er nauwelijks geld beschikbaar.

(2) de jongens die beantwoorden aan de criteria voor de uithandengeving zijn precies de jongeren die het minst geschikt zijn om in een jeugdgevangenis behandeld te worden. Doordat zij meestal een slechte relatie hebben met volwassenen is voor hen de negatieve invloed van groepsgegoten veel groter dan de mogelijke invloed van de beste therapeut. Kortom, ze komen nog gestoord en criminel uit de jeugdgevangenis.

(3) Mijn stelling is dat om de criminaliteit echt aan te pakken de jeugdbescherming zich bij prioriteit zou moeten richten op die groep waarvan in het voorontwerp staat dat zij uit handen moet worden gegeven. Van hen wordt gezegd dat de andere methoden niet hebben geholpen: welke andere methoden worden bedoeld en werden ze uitgevoerd door deskundige personen? U kunt zoveel wetten maken als u wilt, maar eerst moeten goede behandelingsmethoden ontwikkeld worden en moeten er hulpverleners zijn die tot experts worden opgeleid. Onderzoekers op onze universiteiten beperken zich uit gemakzucht tot onderzoek naar de oorzaken en het ontwikkelingsverloop van crimineel gedrag. Daar weten we nu allengs alles van. Niemand wil zijn handen vuil maken aan het ontwikkelen van behandelingsmethoden. De opleiding op de universiteiten en hogescholen is op dit vakgebied een lachertje: de studenten zijn bij het afstuderen op klinisch gebied volstrekt onmondig. Het gebrek aan relevant onderzoek en een tekortschietende opleiding zijn dé oorzaken van een falend jeugdbeleid.

Ik denk dat het kernprobleem is dat U wordt geadviseerd door mensen, zoals criminologen en sociologen, die geen enkele klinische ervaring hebben in het werken met jonge criminelen. Het gaat om mensen die boekjes hebben gelezen en die, na een leuk

studiereisje, projecten uit de Verenigde Staten of uit Nieuw-Zeeland klakkeloos willen overplanten naar België. Ik vermoed dat 3/4 van de begroting voor de jeugdbescherming gespendeerd wordt aan ambtenaren en andere bemoeials, terwijl er nauwelijks geld is voor mensen die het feitelijke werk doen in het directe contact met de jongeren en hun omgeving.

Om de uithandengeving zoveel mogelijk te beperken en de veiligheid van de samenleving toch te waarborgen moeten academische centra worden gecreëerd voor behandeling van ernstig gedragsgestoorden en jongeren die aan het begin staan van een criminele carrière. De medische praktijk heeft een hoge vlucht genomen dank zij de combinatie van wetenschappelijk onderzoek en klinische praktijk in de academische ziekenhuizen. Naar analogie hiervan moeten voor de jeugdzorg eerst en vooral goede behandelingsmethoden ontwikkeld worden.

U kunt dus rustig alle bestaande instellingen voor jeugdbescherming opdoeken en vervangen door academische centra, tenzij die instellingen bereid zijn die jongeren in behandeling te nemen die aan het begin staan van een criminele carrière tot ver in de volwassenheid. Daarvoor is deskundig personeel nodig. De opleiding en de supervisie kan verzorgd worden binnen of vanuit de academische centra.

Velen in het werkveld zullen het met mijn voorstellen niet eens zijn. Dat komt omdat zij ervan overtuigd zijn goed werk te verrichten. In Uw voorontwerp wordt bijvoorbeeld het 'Herstelgericht Groepsoverleg' als een soort haarlemmerolie aanbevolen. Deze methode zal allicht enig resultaat boeken bij jongeren die over de schreef zijn gegaan, maar die groep zou evengoed geholpen zijn met een aspirientje of als er niets gebeurt zouden ze vanzelf stoppen met hun crimineel gedrag. De echte delinquenten echter zijn helemaal niet vatbaar voor overleg. Ze kunnen niet schuld bewust gemaakt worden. Een typisch voorbeeld is Marc Dutroux: zeven jaar hechtenis en een volstrekt overbodig en geldverslindend proces heeft deze crimineel geen greintje schuld bewustzijn kunnen bijbrengen. Met het geld voor dit proces had ik tientallen toekomstige Dutroux's van het criminele pad af kunnen brengen.

Kinderen en jongeren met een echte gedragsstoornis waarvan al op achtjarige leeftijd met grote zekerheid voorspeld kan worden dat zij gevaarlijke criminelen zullen worden, kunnen vergeleken worden met diabetici. Suikerziekte kan niet worden genezen, maar wel behandeld. Dank zij medicijnen kunnen diabetici een redelijk normaal leven leiden en zelfs aan topsport doen. Voor gedragsgestoorden is hét medicijn toezicht en nog eens toezicht; het liefst vanaf jonge leeftijd. Voor deze groep is daarom intensieve en langdurige begeleiding van het gezin, op school en tijdens de vrijetijdsbesteding noodzakelijk. Daarmee heb ik, samen met mijn team van de universiteit van Nijmegen, fantastische resultaten kunnen boeken bij jongeren die al lang door de jeugdbescherming waren afgeschreven<sup>1</sup>. Een voorbeeld hiervan betreft een jongen van veertien die al meerdere keren aangehouden was door de politie wegens wrede misdrijven, zoals het mishandelen en misbruiken van jonge meisjes en poging tot doodslag (een kind dat op straat toevallig voor zijn voeten liep, riep bij hem zoveel agressie op dat hij het wou wurgde; gelukkig konden omstanders tijdig ingrijpen). De jeugdbescherming was al jarenlang actief in dit gezin zonder enig resultaat te boeken. Toen hij bij een van zijn misdrijven de voorpagina van de krant haalde, werd deze jongen naar mijn team verzonden. Deze agressieve en seksueel erg gestoorde persoonlijkheid was een wandelende tijdbom. Ik vroeg mij af of gezinnen met kleine kinderen die in deze buurt woonden,

niet gewaarschuwd moesten worden voor het gevaar. Alleen met behulp van een pakket van therapeutische maatregelen zoals intensieve begeleiding van het gezin (drie bezoeken per week), een agressiebeheersingstraining, samenwerking met de school en hulp bij het zoeken van een zinvolle vrijetijdsbesteding slaagden we erin deze jongen de volgende jaren van nieuwe delicten af te houden.

Een ander middel dat in Uw ontwerp wordt aanbevolen is de verplichte ouderstage. Ik vind zoiets verschrikkelijk en uitermate contraproductief. Die stage zou worden bevolen bij onverschillige ouders. Ik geef U hiervan een karakteristiek voorbeeld uit de praktijk. Sommige kinderen zijn al als kleuter heel moeilijk op te voeden. Zij luisteren niet, zijn extreem druk, ze zijn agressief, slaan andere kinderen en kunnen geen moment alleen gelaten worden. Stel dat een moeder van zo'n kind er alleen voor staat of dat er spanningen zijn tussen de ouders; er zijn ook nog financiële problemen en het gezin woont in een rijtjeshuis waar de burens 's nachts wakker worden van het lawaai dat dit kind maakt. De problemen met dit kind worden almaar erger. Op school krijgt deze moeder harde kritiek te verduren. Zij wordt steeds moedelozer en is de wanhoop nabij. Ook anderen spreken haar aan op het gedrag van haar kind. Uiteindelijk gaat het maatschappelijk werk zich met dit gezin bemoeien en deze moeder wordt nog meer gediskwalificeerd en op den duur kan het haar allemaal niet meer schelen. Als puber komt haar kind in aanraking met de politie en uiteindelijk wordt deze moeder verplicht een stage te volgen om haar kind beter te leren opvoeden. Zou het niet beter zijn iets te veranderen in de situatie van deze moeder door haar bijvoorbeeld te ondersteunen, door haar kind bijles te geven zodat het beter meekan op school of door te zorgen voor een oppas zodat deze moeder ook eens wat vrije tijd heeft?

Een ander punt dat mij nauw aan het hart ligt is de positie van allochtone jongeren in de jeugdbescherming. Het is niet moeilijk de instellingen te vullen met allochtone jongeren. Minstens een derde van de Marokkaanse en Turkse jongeren komt in aanraking met de politie. Deze groep behoort echter niet tot de groep echte criminelen! Hun grensoverschrijdend gedrag heeft te maken met een mislukte schoolcarrière (meer dan 40% van de Marokkaanse en Turkse jongens mislukt op school) en diepe seksuele frustraties die te maken hebben met de islamitische cultuur. Hun crimineel gedrag stopt zodra een huwelijksdatum in zicht komt. De jeugdbescherming moet hier een passend antwoord op weten te bieden. Het enige wat helpt is plaatsing in een gesloten vakinternaat waar ze een echt vak kunnen leren en waarmee ze aan de slag kunnen. Dus geen dure therapeuten en beslist geen soft maatschappelijk werk. Na de opleiding worden ze begeleid bij het vinden en het behouden van werk. Een dure zaak, maar een verantwoorde investering voor de toekomst. De financiële middelen hiervoor kunt U, in overleg met Uw collega van onderwijs, vinden door afschaffing van alle projecten waar therapeutische spelletjes worden gedaan met deze allochtonen zonder dat aan serieuze opleiding wordt gedacht.

Ten slotte nog een suggestie om crimineel gedrag van jongvolwassenen, zoals winkeldiefstallen en vandalisme, in één klap te halveren. Na hun opleiding of op achttienjarige leeftijd zouden alle jong volwassenen een twee jaar durende stage maatschappelijk dienstbetoon moeten volgen. Hiervoor worden ze ondergebracht in kazernes of andere grote leegstaande gebouwen. Ze worden tewerkgesteld in sectoren zoals het onderwijs, de politie, het ontwikkelingswerk, de bejaardenzorg en de jeugdzorg. Tienduizenden gratis werknemers die een enorme impuls kunnen geven aan de sociale voorzieningen.

Bovendien zou dit de integratie van allochtonen en de emancipatie van vrouwen zeer sterk bevorderen.

Voor meer details over mijn voorstellen en mijn klinische ervaring kan ik verwijzen naar mijn website [www.ministrando.org](http://www.ministrando.org) en naar mijn laatste, in Amsterdam verschenen boek *'Zorgenkinderen: Omgaan met opvoedingsproblemen'*.

Ik hoop dat U, mevrouw de minister, mijn voorstellen ter harte neemt en de nieuwe wet op de jeugdbescherming alsnog aanpast om de jeugdcriminaliteit effectief te kunnen bestrijden.

Met mijn meeste hoogachting,

Prof.dr. Juliaan Van Acker  
Antwerpen

## NOTEN

<sup>1</sup> Spoor, S.T.P., & de Kemp, R.A.T. (2004). Jonge recidiverende delinquenten: De noodzaak van intensieve en multimethodische behandeling. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 43, 301-311.